

**Анализа на
состојбата и
обезбедување на
одржливи услуги за
помош и поддршка
на жени жртви на
родово базирано и
семејно насилство**

**Ноември
2022**

Проект: „Застапување за обезбедување на одржливи услуги за помош и поддршка на жени жртви на родово базирано и семејно насилство во општина Кавадарци и Росоман”

Издавач:

Здружение за родова еднаквост „Визија,, - Кавадарци
Национална мрежа за насилство врз жените и семејното насилство

Авторка:

Ценка Тодорова

Здружение за родова еднаквост „Визија,, - Кавадарци

Ул. Сремски фронт ББ, Кавадарци
e-mail: zrevizijakavadarci@yahoo.com
Телефон за контакт : 070 394 203

Графичка обработка: Маја Балша

Ноември, 2022 година

Документот е подготвен во рамки на проектот „Застапување за обезбедување на одржливи услуги за помош и поддршка на жени жртви на родово базирано и семејно насилство во општина Кавадарци и Росоман” на Здружение за родова еднаквост „Визија,, – Кавадарци во склоп на проектот На пат кон ЕУ: Спречување на насилството врз жените во Република Северна Македонија“ финансиран од Фондацијата „Kvinna till Kvinna“(The Kvinna till Kvinna Foundation), а имплементиран од Националната мрежа против насилство врз жените и семејно насилство.

Содржината е единствена одговорност на авторот и на ниту еден начин не може да се смета дека ги изразува гледишта и ставовите на Kvinna till Kvinna и Шведска

Содржина

ВОВЕД	3
1. МЕТОДОЛОГИЈА.....	4
2. Обврска на локалните самоуправи за воспоставување на специјализирани сервиси за заштита на жените и деца жртви на родово базирано и семејно насилство – Истанбулска конвенција и Национален акциски план за имплементација на Истанбулската Конвенција ...	5
3. Надлежностите на локалната самоуправа во превенција и заштита на жртвите на родово базираното и семејното насилство во согласност со Законот за социјална заштита.....	8
4. Надлежностите на локалната самоуправа кои произлегуваат од Законот за спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство	10
5. Добри практики – финансиска поддршка на специјализирани сервиси за жени и деца жртви на насилство од страна на општините.....	12
6. Достапноста на специјализирани услуги за поддршка на жртвите на семејно насилство во општините во Тиквешкиот регион	17
Заклучоци	19
Препораки	20
Користена литература	21

Насилството врз жените претставува повреда на основните човекови права и форма на дискриминација на жените. Длабоко вкоренето во патријархалните општества и дискриминаторски културни норми, насилството се користи како механизам за системска контрола, покорување и присилно одржување на подредената положба на жените во однос на мажите, истовремено поттикнувајќи ја машката доминацијата. Насилството врз жените е пречка за остварување на нивните фундаментални слободи и права.

Во светски рамки според статистиките на Обединетите нации една од три жени и девојчиња е погодена од насилство.¹ Глобалните проценки укажуваат дека триесет проценти од жените во светот над 15 години, имаат искусено физичко и/или сексуално насилство од сегашен или поранешен сопруг или машки интимен партнер, од лице со кое не биле во партнерски односи или комбинација од двете горенаведени форми на насилство. Исто така истражувањата на глобално ниво укажуваат дека секоја втора жена е жртва на психолошко насилство.²

Насилството врз жените е глобален проблем, кој ги погодува жените од сите социјални категории и предизвикува сериозни последици врз нивното физичко и ментално здравје, што доведува до економски губитоци за властите. И покрај тоа што владите прават напори, креираат политики и преземаат мерки за спречување на насилството врз жените, сепак голем број од постоечките системи за поддршка се несигурни и неефикасни.

Досегашните анализи направени на национално ниво укажуваат дека и Република Северна Македонија е дел од глобалниот проблем на насилството кон жената и семејното насилство кое бара мултидисциплинарен односно сеопфатен пристап. Тие ја наметнуваат потребата и од интензивирање и исполнување на предвидените активности дефинирани во акциските планови на Република Северна Македонија за превенција, спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство. До 2017 година, заложбата на Република Северна Македонија беше во насока на справување со проблемот на семејното насилство. Како резултат на притисокот од здруженијата што работат на прашањата на правата на жената, но и препораките од меѓународните тела за заштита на човековите права, беше воспоставена законска рамка за заштита на жртвите на семејното насилство. Процесот на развивање и воспоставување започна во 2004 година, преку регулирање на семејното насилство во казнено-правниот систем, за потоа да биде вклучено и во граѓанско-правниот систем преку обезбедување мерки на заштита на жртви, привремени мерки за заштита и предвидување на мерки за остварување на права од социјална и здравствена заштита.

Податоците покажуваат дека семејното насилство има изразени карактеристики на родово-базирано насилство. Според статистичките податоци, 93% од пријавените и од осудените сторители на кривични дела при вршење семејно насилство се мажи, а 82% од жртвите се жени.³

¹ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>

² <https://www.who.int/>

³ <https://akademik.mk/istrazhuvachki-izveshtaj-kakvi-diskvalifikatsii-toleriraat-sudiite-na-rochishtata-za-semejno-nasilstvo/>

Загрижува фактот што барањето институционална заштита го зголемува ризикот за нови насилства, што влијае на стапката на пријавени и процесирани случаи. Сите досегашни напори во справувањето со насилството врз жените е низ призмата на семејното насилство, па информациите за опсегот на родово-базираното насилство се лимитирани.

Република Северна Македонија ја ратификува после шест години од потпишувањето на 22.12.2017 год. Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство, позната како Истанбулска конвенција која претставува најзначајниот меѓународен документ за борба против родово базираното и семејното насилство. Истанбулската конвенција е првиот сеопфатен инструмент на европско ниво кој се однесува на насилството врз жените, но за жал не е доволно имплементирана во нашите законските регулативи ⁴.

Оваа анализата е спроведена во рамки на проектот поддржан од Националната мрежа против насилство врз жените и семејното насилство „**Застапување за обезбедување на одржливи услуги за помош и поддршка на жени жртви на родово базирано и семејно насилство во општина Кавадарци и Росоман**“, а имплементиран од Здружение за родова еднаквост Визија – Кавадарци. Целта на анализата е преку преглед на националните и локалните политики, како и достапноста на постоечките услуги за помош и поддршка на жени и деца жртви на родово базирано и семејно насилство, да даде слика за состојбата по ова прашање во Тиквешкиот регион.

1. Методологија

Основна задача на истражувањето е да понуди препораки со цел унапредување на системот за заштита, поддршка и помош на жените жртви на родово базирано и семејно насилство во тиквешкиот регион, односно општините Кавадарци, Неготино, Демир Капија и Росоман.

Методологијата на анализата се заснова на анализа на постоечки закони и релевантни национални и локални политики, Националниот акциски план за имплементирање на препораките на Истанбулската конвенција (2018-2023), податоци добиени од спроведени индивидуални интервјуа преку полу-структуриран прашалник со раководителите на ЈУМЦСР Кавадарци и Неготино, како и податоци добиени од одговорите на испратени барања за информации од јавен карактер до релевантни институции како што се единиците на локалните самоуправи Кавадарци, Росоман, Неготино и Демир Капија, Центрите за социјална работа во Тиквешкиот регион и Министерството за внатрешни работи на РСМ.

⁴ Извештај за напредокот на Р. Северна Македонија при спроведување на Националниот акциски план за имплементација на Истанбулската Конвенција достапен на овој [линк](#)

2. Локалните самоуправи и обврските во Истанбулска конвенција и Национален акциски план за имплементација на Истанбулската Конвенција

Истанбулската конвенција⁵ поставува фундаментални принципи на кои треба да се темелат сите мерки за спречување на насилството кои го презема државата, вклучително и услуги за помош и поддршка на жените жртви на насилство.

Согласно Целите на Конвенцијата, кои се насочени за спречување, заштита и превенцијата на жените жртви на насилство произлегуваат и обврските на сите релевантни институции во државата за изнаоѓање на начини и механизми за спроведување, како и инфилтрирање во законските регулативи.

Конвенцијата во член 22, јасно ги дава насоките за локалните и централните власти за преземање на потребните законодавни и други мерки за да обезбедат, со соодветна географска дистрибуција, непосредни, краткорочни и долгорочни специјализирани услуги на поддршка на секоја жртва подложена на кој било од актите на насилство опфатени со оваа Конвенција т.е. да обезбедуваат или овозможуваат специјализирани услуги за поддршка на жени на сите жени-жртви на насилство и нивните деца.

Значајно е да се спомне дека Истанбулската конвенција дефинира и прави разлика меѓу општи и специјализирани услуги за жртви на насилство. Под **општи услуги за поддршка** се подразбираат услугите поврзани со социјалната и здравствената заштита, домувањето, помош при вработување, образование, обука, а ги обезбедуваат јавните власти како што се социјалните и здравствените служби, службите за вработување итн. Општите услуги не се исклучиво дизајнирани за потребите на жртвите туку тие се обезбедуваат за сите граѓани. **Специјализираните услуги за помош и поддршка** се дизајнирани на начин да одговараат на специфичните потреби на жените жртви и овие услуги не се достапни за јавноста. Иако овие услуги честопати се финансирани или управувани од органите на државата, сепак поголем број од овие услуги ги обезбедуваат женските граѓански организации.

Специјализирани услуги кои ги предвидува Истанбулската конвенција се:

- **Засолништа** кои треба бидат лесно достапни, подеднакво дистрибуирани и да обезбедуваат 24-часовен пристап кон безбедно сместување за жртвите, особено жени и деца. **Се препорачува безбедно сместување во специјализирани шелтери за жени, достапни во секој регион**, со едно семејно место на 10 000 глави на жител⁸.
- **СОС-линиите** треба да обезбедуваат услуги на територијата на целата држава, тие треба да се бесплатни и да бидат достапни 24 часа. Тие обезбедуваат кризно

⁵ Конвенција на Совет на Европа за спречување и борба против насилство врз жени и семејно насилство достапна на [линкот](#)

советување и ги упатуваат жртвите кон другите достапни услуги. СОС линиите треба да обезбедуваат помош и поддршка на сите јазици кои се зборуваат во заедницата.

- Со цел обезбедување на поддршка на жртвите на сексуално насилство, треба да се воспостават лесно достапни **Кризни центри за жртви на силување и центри за упатување на жртви на сексуално насилство**. Овие центри обезбедуваат итно советување и терапија, но и форензички услуги и кризна интервенција. **Се препорачува дека еден ваков центар треба да биде достапен на секои 200.000 жители**⁹.
- **Сервиси за поддршка на жртвите во текот на правниот процес** – оваа услуга не е од правна природа туку вклучува психолошка поддршка на жртвите да истраат во истрагите и судските процеси против обвинетиот.
- **Советувалишта за жени жртви на насилство** обезбедуваат советување и поддршка на жените жртви на насилство и нивните деца. Тука се вклучени и интервентните центри кои обезбедуваат кризна интервенција и психолошка помош на жените во заедницата¹⁰. Согласно минимум стандардите, **се препорачува да постои едно советувалиште на 50.000 жени**.
- Конвенцијата повикува на воспоставување на **сервиси за заштита и поддршка на деца сведоци** кои треба да обезбедуваат соодветно за возраста психосоцијално советување за децата-сведоци на сите форми на насилство опфатени со Конвенцијата.

Со цел воспоставување на јасно дефинирани и насочени политики за спречување на сите форми на насилство врз жените, во 2018 година, Владата на РСМ го усвои првиот Акциски план за спроведување на Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и семејно насилство на РСМ. Националниот план за спроведување на Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство е стратешки документ на Владата на Република Македонија, што ги дефинира активностите, клучните институции, индикаторите и временската рамка за преточување на одредбите на Конвенцијата во националното законодавство. Основната цел на постојниот план е да дизајнира, спроведе и координира сеопфатна национална политика за превенција и елиминирање на насилството врз жените. Активностите во планот планирано е да се реализираат во периодот 2018-2023 во кој период ќе се воспостави темелот за сеопфатен правен и институционален одговор на родово-базираното насилство во Македонија.⁶

Акцискиот план дефинира три основни цели и во нивни рамки предвидени се активности кои треба да бидат спроведени од локалните самоуправи или во соработка со нив:

Цел 1: Усогласување на законската рамка со одредбите на Конвенцијата. Акцискиот План предвидува измена и дополнување на член 22 од Законот за локална самоуправа, од страна на Министерството за локална самоуправа, со цел додавање на жртвите на родово базирано насилство како лица кои се наоѓаат во социјален ризик и вклучување на специјализираните

⁶ Национален акциски план за спроведување на Истанбулската Конвенција достапен на следниот [линк](#)

сервиси како услуги кои треба да ги обезбедува општината. Измена на Законот за локална самоуправа сеуште не е направена.

Цел 2: Воспоставување општи и специјализирани сервиси за унапредување на заштитата на жртвите на родово-базирано насилство и на жртвите на семејно насилство. Согласно Акцискиот план, во периодот од прва половина на 2019 до прва половина на 2023, предвидено е, во соработка со локалните самоуправи и граѓанските организации, да се воспостават следните специјализирани сервиси за жртви: (1) четири центри за жртви на родово базирано и семејно насилство/засолништа, во скопски, полошки, југоисточен и југозападен регион; (2) четири кризни центри за жртви на семејно насилство, во рамки на засолништата, со капацитетот од по 20 легла; (3) центри за советување жртви на семејно насилство/советувалишта за психосоцијална поддршка на жртви на семејно насилство, сторители на семејно насилство и деца, во кои ќе се обезбедуваат и услуги за правна помош на жртвите на семејно насилство. Досега локалната самоуправа поддржала воспоставување на еден центар за згрижување на жртви на родово базирано и семејно насилство во општина Струмица, и еден советувалишен центар за помош и поддршка на жени и деца жртви на родово базирано и семејно насилство во општина Кавадарци, а во чија што финансиска одржливост се вклучени општина Кавадарци, општина Росоман, општина Неготино и општина Демир Капија.

Цел 3: Спроведување активности за превенција од родово-базирано насилство и семејно насилство. Акцискиот план предвидува вклучување на локалните самоуправи во спроведување општи обуки за родово-базирано насилство за локалните тела за еднакви можности и одговорните лица за социјална заштита и изработка на информативни материјали (постери и летоци) за расположливите сервиси за жртви на родово-базираното насилство. Дополнително, единиците на локална самоуправа се појавуваат како носители на активности за подигање на свеста за сите форми на родово-базирано насилство, промовирање на родовата еднаквост и елиминирање на стереотипите за родовите улоги во урбани и во рурални средини и воведување на стратешка цел спречување и заштита на сите форми на насилство врз жени и семејно насилство во постојните и идните стратешки документи на локалните самоуправи. Во изминатиот период се спроведени на локално ниво активности за превенција – кампањи (како изолирани настани) само во рамки на глобалната кампања „16 Дена активизам против насилство врз жени“.

Покрај Националниот акциски план за имплементирање на Истанбулската Конвенција, во Законот за спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство и Законот за социјална заштита се јасно дефинирани обврските на локалните институции во дело на превенција од насилство и воспоставување на специјализирани услуги за помош и поддршка на жртвите.

3. Локалната самоуправа и надлежностите во Законот за социјална заштита⁷

Законот за социјална заштита ја дефинира социјалната заштита како мерки, активности и политики за заштита од социјални ризици, превенција и надминување на социјалните проблеми кои неповолно се одразуваат врз добросостојбата на граѓаните. Законот за социјална заштита утврдува дека носители на социјалната заштита се државата, општините, градот Скопје и општините во градот Скопје.

Согласно Законот, надлежностите на општините во социјалната заштита во најголема мера се однесуваат на спроведување социјална превенција и обезбедување на социјални услуги, но секако и преземање мерки во образованието, вработувањето, домувањето, здравствената заштита итн. Во оваа насока, општините се задолжени да развиваат локални мерки и активности за социјалната заштита и да донесуваат годишни програми за социјална заштита. Локалната политика за социјална заштита треба да се креира врз основа на социјалниот план на општината изготвен од општинскиот совет за социјална заштита. Социјалниот план ги идентификува социјалните проблеми во заедницата, ги мапира ранливите групи и нивните потреби, прави преглед на постоечките социјални услуги, но ги анализира и потребите за развој на нови социјални услуги. Значајно е да се спомене дека општината исто така ја координира и мониторира имплементацијата на мерките и програмите, ја следи состојбата во општината, со цел понатамошно креирање на нови мерки и програми за надминување на социјалните проблеми.

Законот за социјална заштита ги препознава жртвите на родово базирано и семејно насилство како лица во социјален ризик и корисници на социјална заштита. Имајќи предвид дека општините се главни носители на социјалната заштита, тие имаат обврска да преземаат мерки во насока на превенција на родово базираното и семејно насилство и заштита на жртвите.

Во оваа насока, најнапред, социјалниот план на општината, како стратешки документ во областа на социјалната заштита, потребно е да ги препознае жртвите на родово базирано и семејно насилство како ранливи лица, истовремено обезбедувајќи податоци за состојбата со насилството на територија на општината, проблемите и потребите на жртвите, постоечките услуги за жртвите и потребата од нови услуги. Во рамки пак на годишните Програми за социјална заштита, општината треба да утврди конкретни мерки и да издвои финансиски средства превенција и заштитата на жртвите на родово базираното и семејното насилство.

Согласно Законот за социјална заштита, општината има обврска да спроведува социјална превенција, а оттука и превенција на родово базирано и семејно насилство. Социјалната превенција се спроведува во соработка меѓу сите релевантни чинители на локално ниво, установи за социјална заштита, предучилишни, образовни, здравствени установи, полициски

⁷ Закон за социјална заштита достапен на следниот [линк](#)

станции, единицата на локалната самоуправа и други државни органи, правни и физички лица и здруженија.

За жртвите на родово-базирано и семејно насилство, Законот ги дефинира следните социјални услуги: услуги на информирање и упатување, услуги на стручна помош и поддршка, услуги на советување, услуги на привремен престој (услуги во заедницата) и згрижување во друго семејство (услуги за вон-семејна социјална заштита). Во однос на обезбедувањето на социјални услуги, дефинирано е дека дејноста во социјалната заштита ја вршат установи за социјална заштита и други даватели на социјални услуги и тоа: здруженија, домашни и странски правни и физички лица, и во оваа насока.

Законот дава можност општините да обезбедуваат социјални услуги преку основање установи за социјална заштита или пак да ја делегираат оваа надлежност на здруженија, други правни и физички лица.

Согласно член 11 од Законот за социјална заштита, општината донесува одлуки за утврдување и на други права и социјални услуги во областа на социјалната заштита, права и услуги во поголем обем од обемот на правата и услугите утврдени со Законот и поповолни услови за нивно остварување и обезбедуваат средства за нивна имплементација. Тоа значи дека Законот дава можност, доколку општината идентификува одредени социјални проблеми и потреби на својата територија, самостојно да одлучи да обезбеди одредени права и социјални услуги за кои смета дека ќе дадат соодветен одговор на потребите.

Законот за социјална заштита обезбедува правна основа за воспоставување и финансирање на специјализираните сервиси за жртви на родово базирано насилство врз жени и семејно насилство во согласност со Истанбулската конвенција, освен центри за упатување на жртви на сексуално насилство, кои според ИК се очекува да се воспостават во рамки на здравствените институции. Исто така Законот ги препознава здруженијата на граѓани како даватели на социјални услуги и ја дефинира надлежноста на локалната самоуправа за обезбедување на финансиски средства, свои сопствени или преку МТСП, со цел финансирање на социјални услуги на лиценцирано здружение или друг давател на социјална услуга.

4. Локалната самоуправа и надлежностите во Законот за спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство ⁸

Во јануари 2021 година беше усвоен Новиот Закон за спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство кој има цел да го унапреди системот за превенција и заштита од сите форми на родово базирано и семејно насилство. Со овој закон се уредува постапувањето на институциите со должно внимание при преземањето на мерки за превенција од родово-базирано насилство врз жените и семејното насилство, постапувањето на институциите за заштита на жените од родово базирано насилство и семејното насилство, меѓусебната координација на институциите и организациите, услугите за заштита на жртвите и собирањето на податоци за родово базирано насилство врз жените и семејното насилство. Законот ги регулира мерките кои треба да ги преземаат релевантните институции, здруженијата на граѓани, локалната самоуправа, но и приватниот сектор и медиумите за да спречат појава на родово-базирано и семејното насилство и ги дефинира мерките кои треба да ги преземат центрите за социјална работа, полицијата, здравствените установи и здруженијата на граѓани со цел обезбедување заштита на жртвите.

Овој закон јасно ги предвидува обврските на локалната самоуправа што укажува на важноста од активно вклучување на локалната самоуправа не само во делот на превенција и подигнување на свеста, туку и во воспоставување на специјализирани услуги за помош и поддршка преку блиска соработка со женските граѓански организации. Дополнително, законот предвидува и вклучување на единиците на локалната самоуправа преку свој претставник и во Националното координативно тело за имплементација на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и семејно насилство (Истанбулска Конвенција).

Обврските на единиците на локалната самоуправа согласно овој Закон, се регулирани во член 21 и опфаќаат:

- 1) креирање на локални политики и програми за заштита на жените жртви на родово базирано насилство и жртвите на семејното насилство;
- 2) воспоставување на центри за згрижување на жртви, советувајќишта за жртви, советувајќишта за сторители и други услуги за превенција од родово-базирано насилство и заштита на жените жртви на родово-базирано насилство и жртвите на семејното насилство согласно со Законот за социјалната заштита;
- 3) обезбедување на финансиски средства за функционирање на услуги за превенција и заштита на жените жртви на родово-базирано насилство и жртвите на семејното насилство на локално ниво согласно со членот 27 од овој закон;
- 4) спроведување почетна и континуирана едукација за вработените за извршување на работите од својата надлежност за родово-базирано насилство врз жените и семејното насилство преку обучувачи евидентирани во регистарот на Министерството за труд и социјална политика;

⁸ Закон за спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство достапен на следниот [линк](#)

- 5) воспоставување меѓусебна и координирана соработка на локално ниво помеѓу центрите за социјална работа, полициски станици, здравствени установи, предучилишни и образовни установи;
- 6) соработка со здруженијата, фондациите и други организации во промоција, превенција и заштита од родово-базирано насилство на жените и семејното насилство;
- 7) во рамките на општинските совети за социјална заштита се разгледуваат состојбите со родово-базирано насилство врз жените и семејното насилство;
- 8) други работи од својата надлежност со цел превенција и заштита на жртвите на родово-базирано насилство и семејно насилство согласно со закон.

Согласно член 27 и член 53, единиците на локалната самоуправа имаат обврска во своите ресорни буџети да предвидат средства за спроведување на активностите кои се во нивна надлежност.

Член 27 „Органите на државната власт, органите на единиците на локалната самоуправа и правните лица кои вршат јавни овластувања утврдени со закон се должни во рамки на своите ресорни буџети да издвојат средства за спроведување на надлежностите утврдени со овој закон.“

Член 53 (1) Единиците на локалната самоуправа се должни во буџетот да обезбедат средства за финансиска поддршка на жртви на родово-базирано насилство и семејно насилство. (2) Обемот, опфатот, висината и траењето на финансиската поддршка за жртвите, ги уредува секоја единица на локална самоуправа согласно со закон.

Локалните самоуправи, во рамките на општинските совети за социјална заштита треба да ги разгледуваат состојбите со родово-базирано насилство врз жените и семејното насилство и во согласност со Законот за социјална заштита, наодите да ги интегрираат во социјалниот план на општината.

Законот утврдува дека локалните самоуправи се должни да спроведуваат превентивни мерки и кампањи со цел подигнување на јавната свест за проблемот на РБН врз жени и семејно насилство. Во делот на заштитата, локалните самоуправи се должни да воспостават или да поддржат здруженија кои ќе ги обезбедуваат специјализираните услуги за жртвите на родово базирано и семејно насилство, пред се засолништа и советувашишта за жртви и во оваа насока да обезбедат финансиски средства за функционирање на специјализираните услуги. Локалните самоуправи исто така можат да финансираат и други услуги за жртвите на насилство, како услуги за бесплатна правна помош и услуги за реинтеграција за жртвите. Секоја локална самоуправа самостојно одлучува за висината и траењето на финансиската поддршка за специјализираните услуги.

5. Добри практики – финансиска поддршка на специјализирани сервиси за жени и деца жртви на насилство од страна на ОПШТИНИТЕ

Општина Кавадарци - меѓуопштинска соработка за воспоставување на регионален советувалиштен центар

Во март 2022 година, општина Кавадарци заедно со општина Неготино, општина Росоман и општина Демир Капија потпишаа меморандум за меѓуопштинска соработка за воспоставување на регионален советувалиштен центар за помош и поддршка на жени и деца жртви на родово базирано и семејно насилство. Имено, иницијативата за воспоставување на ваков сервис ја започна Здружението за родово еднаквост „Визија“ од Кавадарци во партнерство со Националната мрежа против насилство врз жени и семејно насилство во 2021 година. Како резултат на процесот на застапување кој овие две организации го спроведоа, беше потпишан договор за финансиска поддршка која општините ја обезбедија, односно општините издвоија во своите локални буџети вкупно 1.400.000 денари поделено согласно бројот на жители.

Процесот на воспоставување согласно стандардите на Министерството за труд и социјална политика, раководење со советувалишниот центар и обезбедување на услуги за помош и поддршка на жртвите е одговорност на локалната женска организација „Визија“ од Кавадарци, под менторство на Националната мрежа против насилство врз жени и семејно насилство.

Регионалниот советувалишниот центар започна да работи на 02.09.2022 год., а истиот обезбедува услуги за жени и деца кои преживеале некаква форма на родово базирано и семејно насилство, односно ангажиран е тим од социјална работничка, правничка, психотерапевтка и кариерна советничка. Согласно планот за работа, обезбедена е помош и поддршка за остварување на права од социјална заштита, бесплатна правна помош и адвокатско застапување за судски постапки поврзани со преживеаното насилство, континуирано и долготрајно психолошко советување и психотерапија за жените и нивните деца, како и кариерно советување и помош при вработување. Советувалиштето е достапно и за жени со попреченост.

Општина Струмица - финансиска поддршка за воспоставување на засолниште

Во 2020 година со финансиска поддршка на Општина Струмица се воспостави Центар за жртви на семејно насилство (засолниште). По распишаниот Јавен повик за финансиска поддршка на граѓанска организација за воспоставување на Центар за жртви на семејно насилство (засолниште) во 2019 година, Општината донесе одлука за избор на граѓанската организација Скај Плус. Финансиската поддршка за граѓанската организација беше во износ од 1.200.000

денари, а општината исто така додели простор од 200 метри квадратни на користење за оваа цел. За воспоставување на засолништето, Скај Плус дополнително обезбеди исто толкав износ од страна на општествено одговорни компании. Засолништето денес располага со осум легла и обезбедува сместување за жртви на семејно насилство и нивните деца, како и индивидуално советување, психо-социјална интервенција, психо-социјален третман и терапевтски третман за жените жртви и нивните деца. Во засолништето најчесто се сместуваат жени жртви од Источен и Југоисточен плански регион, но можат да се сместат и жени од целата територија на РСМ.

Град Скопје - финансиска поддршка за воспоставување на Куќа за отворено домување за домување/услуга за реинтеграција на жени жртви на насилство на локално ниво

Со финансиска поддршка на Град Скопје, во 2020 година, Националната мрежа против насилство врз жени и семејно насилство ја отвори првата Куќа за домување за жени жртви на насилство и нивните деца. Финансиската поддршка беше обезбедена преку Јавен повик за поддршка на проекти и програмски активности на организации кои работат во областа на социјалната, детска и здравствена заштита, согласно Предлог – Програмата за активностите во областа на социјална, детска и здравствена заштита на Град Скопје за 2020 година. Во текот на 2020 година Градот Скопје обезбеди 1.000.000 денари за овој проект, а во 2021 година 850.000 денари. Останатите средства за одржливо функционирање на куќата беа обезбедени од странски донаторски организации кои имаат локални канцеларии во Скопје. Куќата за отворено домување обезбедува пакет услуги за реинтеграција и рехабилитација на жените жртви на родово базирано и семејно насилство и нивните деца, кои ја напуштиле насилната средина. Освен безбедно домување, во период од 6-10 месеци, се обезбедува психолошко советување, индивидуална и групна психотерапија, правна помош и поддршка, кариерно советување, професионална ориентација и менторство при вработување, обуки за животни и меки вештини, вклучување со системот на образование на децата, итн. Крајната цел е целосна рехабилитација и реинтеграција на жртвата, постигнување на нејзина економска независност и намалување на ризикот да се врати во насилната средина. Во текот на 2020 и 2021 година во Куќата биле сместени вкупно 8 жени жртви и 16 малолетни деца.

Град Скопје - финансиска поддршка за воспоставување на советувалиште

Град Скопје финансиски го поддржа воспоставувањето на Првиот семеен центар на Град Скопје во 2013 година. Ова советувалиште, управувано од граѓанската организација ХЕРА обезбедува индивидуално советување, психо-социјална интервенција, психо-социјален третман и терапевтски третман за жени и деца жртви на насилство. Советувалиштето исто така обезбедува и упатување во институции, помош при воспоставување контакти со други институции, придружување во институции и правни совети. Од основањето па до денес услугите на советувалиште ги користеле повеќе од 1600 жени и деца жртви на насилство. Град Скопје се уште финансиски го поддржува функционирањето на овој специјализиран сервис.

Општина Битола – финансиска поддршка за воспоставување на советувалиште

Општина Битола на 7 март, 2022 година потпиша договор за финансиска поддршка за воспоставување на советувалишен центар за жени и деца жртви на родово базирано и семејно насилство. За таа цел, општината во својот буџет за 2022 година предвиде 1.000.000 денари. На овој договор, претходеше соработка помеѓу општината и Националната мрежа против насилство врз жени и семејно насилство, која се однесуваше на идентификување на проблемот и негово препознавање и вклучување во социјалниот план на општината за 2022, како и вклучување на активност – воспоставување на советувалишен центар за жени и деца жртви на родово базирано и семејно насилство во програмата на комисијата за еднакви можности на општина Битола.

Во консултативен процес, беше утврден и буџетот потребен за ваков тип на сервис, кој потоа беше споделен и со членовите на советот на општина Битола. Како и другите советувалишни центри, со кои раководи Националната мрежа против насилство врз жени и семејно насилство (Скопје, Тетово и Кавадарци), и советувалишниот центар во Битола ќе обезбедува сеопфатна помош и поддршка за жените и децата жртви на било која форма на родово базирано и семејно насилство. Услугите ќе ги обезбедува тим составен од социјална работничка, правничка, психотерапевтка и кариерна советничка. Центарот ќе биде пристапен за жени со физичка попреченост.

Состојбата со семејното насилство во Тиквешкиот регион

Во општините Кавадарци, Неготино, Росоман и Демир Капија спаѓаат во Тиквешкиот регион и во овој регион живеат вкупно 66.245 жители.

Во овој регионот има два меѓуопштински центри за социјална работа во Кавадарци и Неготино.

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Кавадарци во кој се евидентираат и податоци за Општина Росоман според добиените податоци за 2020, 2021 и првиот квартал од 2022 година, регистрирани се вкупно 100 случаи на семејно насилство, од кои се евидентирани 86 жени жртви (86%). Возрасната граница на жртвите се движи од 7 до 75 години. Во овој период изречени се вкупно 25 привремени мерки за заштита од насилство преку испратени предлози до Основен суд Кавадарци.

ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Неготино во кој се евидентираат и податоците за Општина Демир Капија, за 2020, 2021 и првиот квартал од 2022 евидентирани се вкупно 30 случаи на семејно насилство, од кои 21 жена жртва (70%). Возрасната граница на жртвите се движи од 7 до 72 години. За овој период се вкупно изречени 42 привремени мерки за заштита од насилство преку испратени предлози до Основен суд Неготино.

Општина Кавадарци не води посебна евиденција за состојбата со насилството врз жени и семејното насилство, а информациите ги добива од ЈУ Меѓуопштински Центар за социјална работа- Кавадарци. Општината изготвува секоја година програма за социјална заштита во која има предвидено само парична помош за жртви на семејно насилство во висина од 20.000 денари. Во 2021 год. од вкупно предвидените финансиски средства во износ од 3.902.300

денари во програмата за социјална заштита исплатени се 92,91% поточно 2.509.567 денари за социјално парична помош, а од овие средства нема ниту една жена жртва на семејно насилство. Причината за ова е затоа што немале добиено барање по тој основ. За 2022 год. сеуште немаат обработени податоци. Во 2022 општината предвиде средства за воспоставување на регионален советувалишен центар за жени и деца жртви на насилство во износ од 795.000 денари.

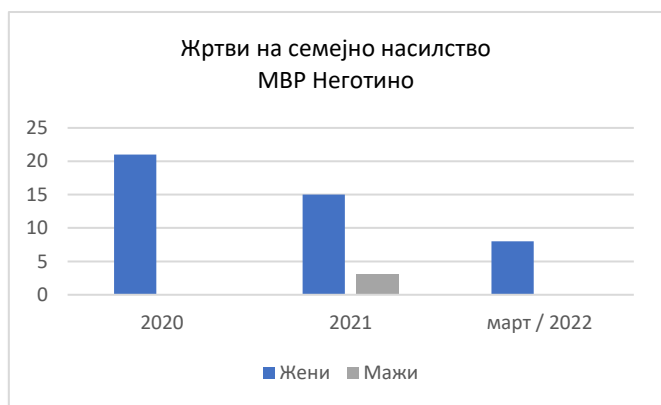
Општина Росоман до сега не изготвувала програма за социјална заштита. Евиденцијата за жртви на насилство немаат затоа што информациите ги добиваат по потреба од страна на ЈУ Меѓуопштински Центар за социјална работа Кавадарци. Во однос на одобрени барања за парична помош за жртви на семејно насилство, одговорот е ист како во општина Кавадарци – немаат добиено ниедно такво барање во овој период. Општина Росоман во 2022 се приклучи на иницијативата за воспоставување на регионален советувалишен центар за жени и деца жртви на насилство лоциран во Кавадарци, и за таа цел превиде 85.000 денари.

Општина Неготино изготвува секоја година програма за социјална заштита во која нема предвидено ниту една активност за помош и поддршка за жртви на семејно насилство. Во 2022 општината има предвидено финансиски средства за поддршка на регионалниот советувалишен центар за помош и поддршка на жени жртви на насилство во висина од 396.000 денари. Општина Неготино не води евиденција на бројноста на жени жртви на семејно насилство.

Во општина Демир Капија не постојат податоци за жртви на семејно или родово базирано насилство за 2020, 2021 и 2022 год, а во нивниот одговор беше наведено дека ваквите податоци ги прибира и води СВР Неготино. Општината изготвува секоја година програма за социјална заштита. И општина Демир Капија се приклучи на иницијативата за регионален советувалишен центар и предвиде во буџетот за 2022 година 83.000 денари.

Иако сите четири општини во 2022 предвидоа финансиски средства и заеднички поддржаа воспоставување на регионален советувалишен центар за жртви, сепак тоа е само прв чекор во исполнување на законските обврски. Податоците прибрани во рамките на оваа анализа, покажуваат дека се уште нема развиено локални политики/стратегии за превенција и спречување на насилство врз жени и семејно насилство. Особено недостасуваат превентивни активности со кои ќе се работи на подигнување на свеста на населението за овој проблем, како и едукација за постоечките механизми за заштита и поддршка на жртвите.

Во периодот од 2020 година до март 2022 во Министерството за внатрешни работи СВР Кавадарци биле вкупно регистрирани 75 кривични дела од областа на семејното насилство. Пријавени се 72 сторители од машки пол (што претставува 96% од вкупниот број на сторители) и 4 жени сторители (5,3%) на овие кривични дела.

Во периодот од 2020 година до март 2022 во Министерството за внатрешни работи СВР Неготино биле вкупно регистрирани 47 кривични дела од областа на семејното насилство. Пријавени се 44 сторители од машки пол (што претставува 93,6% од вкупниот број на сторители) и 3 жени сторители (6,3%) на овие кривични дела.

6. Достапноста на специјализирани услуги за поддршка на жртвите на семејно насилство во општините во Тиквешкиот регион

Засолништа

Во општините кои спаѓаат во Тиквешки регион (Кавадарци, Неготино, Росоман и Демир Капија), нема ниту едно засолниште/центар за згрижување на жени - жртви на насилство. Согласно стандардите на Совет на Европа на кои се повикува Истанбулската Конвенција, треба да биде достапно едно семејно место на 10 000 жители, односно во Тиквешкиот регион треба да има центар за згрижување (засолниште) со најмалку 7 семејни места. Едно семејно место е простор за сместување на мајка со просечен број на деца.

Центар за кризно сместување

Во овој регион нема ниту еден кризен центар за жртви на семејно насилство.

Советувалиште

Во Тиквешкиот регион има две советувалишта за работа со жени жртви на родово базирано и семејно насилство и нивните деца. Едното е раководено од ЈУ МЦСР Кавадарци, а второто е раководено од ЗРЕ Визија, локална женска организација.

Согласно добиените податоци од одговорните лица во ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Кавадарци, советувалиштето е отворено во 2019 год. и истото е лоцирано во посебен објект. Треба да обезбедува индивидуално советување, психо-социјален третман и терапевтски третман за жртвите на семејно насилство и нивните деца. Стручните лица кои треба да работат во советувалиштето се вработени од Центарот за социјална работа и по потреба обезбедуваат услуги за жени жртви на насилство, но и за останати корисници/лица во социјален ризик, а услугите за сите корисници се обезбедуваат во ист простор, односно не се користи посебниот објект туку услугите се обезбедуваат во просториите на ЈУ МЦСР Кавадарци. Просториите на ЈУ МЦСР – Кавадарци не се пристапни за лица со попречености.

Овој простор досега не е искористен затоа што корисничките/жртвите не давале согласност за користење на услугите како психотерапија, а без нивна согласност не можат да продолжат со давањето на специјализирана услуга. Не беше дадено објаснување зошто жртвите не сакаат да ги користат услугите во советувалиштето, освен тоа дека најчесто по изрекување на привремените мерки за заштита жртвите се повлекуваат и не преземаат дополнителни чекори.

ЈУ МЦСР Неготино не располага со специјализирано советувалиште за помош и поддршка на жени и деца жртви на родово базирано и семејно насилство. Располагаат со советувалиште за

браќ и семејство кое е во делокругот на нивната работа, но истото не е специјализирано во него вклучуваат и други лица согласно потребите.

Советувалиштето за помош и поддршка на жени и деца жртви на родово базирано и семејно насилство (Женски центар за поддршка Кавадарци) е воспоставено од Националната мрежа против насилство врз жени и семејно насилство во соработка со здружението Визија Кавадарци и е прв сервис од ваков тип во Тиквешкиот регион. Советувалиштето започна со работа во септември 2022 година и обезбедува услуги за жени и деца жртви на родово базирано и семејно насилство. Во рамки на советувалиштето се обезбедува психо-социјална помош и поддршка, психолошко и психотерапевтско советување и третман, правно советување. Услугите се бесплатни за сите кориснички и нивните деца, а се обезбедуваат од психотерапевт, социјална работничка, како и правна советничка. Женскиот центар за поддршка е целосно пристапен за жени и деца со физичка попреченост.

Бесплатна правна помош за жртви на насилство

Подрачната единица на Министерството за правда која дава бесплатна правна помош нема евиденција за жртви на насилство и семејно насилство. Според нивните квартални извештаи кои ги испраќаат во Министерството за правда има евидентирано само случаи за браќоразводни постапки и доделување издршка за деца, а другите случаи се водат како примарна и секундарна дадена правна помош.⁹

Според регистарот на адвокати кои даваат бесплатна правна помош (БПП) во Кавадарци од вкупно 17 адвокати само еден адвокат е регистриран за давање БПП, а додека пак во Неготино од вкупно 4 адвокати ниту еден не е регистриран во регистарот за давање на БПП.¹⁰

Ваков тип на помош и поддршка за жртви на семејно и родово базирано насилство беше достапна во периодот од 2014-2016 год. од ЗРЕ Визија, поддржано финансиски од Националниот совет за родова еднаквост.

После тој период нема регистрирано граѓанско здружение кое обезбедува ваков тип на поддршка во овој регион.

СОС линија за жртви на семејно насилство

Во РСМ достапни се три национални СОС линии кои 24/7 обезбедуваат правни информации, советување и упатување до релевантни институции или организации, а доколку жртвата побара обезбедуваат и поддршка при воспоставување контакти со други институции, како и пријавување на случајот во полиција, Центар за социјална работа, здравствена институција или јавен обвинител. Мобилната СОС линија 070 141- 700 и 075/077 141-700 ја раководи Национален совет за родова рамноправност, СОС линијата 02 15-700 ја раководи Организација на жени на Град Скопје, а СОС линијата 02 15-315 ја раководи Кризен Центар „Надеж“. Услугите кои се обезбедуваат на овие СОС линии во целост не ги исполнуваат минимум стандардите на ИК, од аспект на 24/7 достапност на услугите на јазиците кои се зборуваат во заедницата. Во поглед на финансирањето, една од СОС линиите е финансирана од МТСП, додека другите две се обезбедуваат на волонтерска основа или се привремено финансирани преку донаторски проекти.

⁹ <https://www.pravda.gov.mk/Upload/Documents>

¹⁰ <https://www.pravda.gov.mk/bp-advokati>

Заклучоци

Законот за социјална заштита обезбедува правна основа за спроведување активности за превенција на родово базирано и семејно насилство и воспоставување на специјализираните услуги за жртви на насилство од страна на општините, освен центри за упатување на жртви на сексуално насилство, кои според ИК се воспоставуваат во рамки на здравствените институции. Во согласност со овој Закон, општината треба да предвиди финансиски средства и да поддржи граѓански здруженија кои обезбедуваат услуги за жртви на насилство.

Законот за спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство дефинира дека локалните самоуправи треба активно да се вклучат во борбата против насилството врз жени и семејното насилство преку развивање на локални политики и програми/стратегии кои ќе вклучуваат активности за превенција и едукација, но и активности за унапредување на системот за заштита и поддршка, односно воспоставување на специјализирани услуги кои ќе бидат пристапни и достапни за сите жртви независно дали доаѓаат од урбана или рурална средина, дали имаат некаква попреченост или пак зборуваат на некој од јазиците на заедниците. За спроведување на активностите од овие програми/стратегии локалните самоуправи треба да алоцираат финансиски средства во своите буџети.

Анализирајќи ја состојбата во Тиквешкиот регион, поточно во општина Кавадарци, Неготино, Росоман и Демир Капија, добиените податоци покажуваат дека недостасува системски пристап во справување со проблемот на насилство врз жени и семејно насилство. Жртвите на родово базирано и семејно насилство не се препознаени како посебна ранлива категорија во програмите за социјална заштита во овие општини, и не се предвидени мерки за нивна заштита и поддршка. Единствено е предвидена парична помош за жртви на семејно насилство која не се искористува поради непостоењето на барања за ваков тип на поддршка.

За периодот од 2020, 2021 и првиот квартал од 2022 биле евидентирани вкупно 130 случаи на семејно насилство во ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Кавадарци и Неготино, од кои 107 биле жени жртви. Возрасната граница на жртвите се движи од 7 до 75 години. Изречени се вкупно 67 привремени мерки за заштита од насилство преку поднесени барања до Основите судови во Кавадарци и Неготино.

Во овој регион, постои само една специјализирана услуга – советувавштен центар за помош и поддршка на жени и деца жртви на родово базирано и семејно насилство, финансиски поддржан од општините Кавадарци, Неготино, Демир Капија и Росоман, а раководен од женска граѓанска организација. Центарот е отворен во септември 2022 година и се обезбедени средства за негово функционирање за период од една година.

Во Тиквешкиот регион не постои засолниште – центар за згрижување на жени и деца жртви на родово базирано и семејно насилство, а според минималните стандарди на Совет на Европа кои ги препорачува и Истанбулската конвенција, треба да се обезбедат најмалку 7 семејни места согласно бројот на жители.

Понатаму, во регионот не постои ни центар за жртви на сексуално насилство и силување за чие што воспоставување и раководење е одговорно Министерството за здравство.

Препораки

Во согласност со обврските на локалните власти кои произлегуваат од ратификуваната Конвенција на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство (Истанбулска конвенција), и со надлежностите на општините предвидени со Законот за социјална заштита и Законот за спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство, како и во согласност со мерките предвидени за локалните самоуправи во Акцискиот план за спроведување на Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство на РСМ (2018-2023), потребно е:

- ▶ Општините во Тиквешкиот регион да изготват Социјални планови и програми за социјална заштита на општините во кои ќе ги препознаат жртвите на родово-базирано и семејно насилство како лица во социјален ризик, да предвидат мерки за превенција на насилството и мерки за заштита на жените и децата жртви. За навремено спроведување на активностите предвидени во овие документи, потребно е општините да алоцираат финансиски средства во нивните локални буџети.
- ▶ Со цел следење на состојбите со родово-базираното и семејното насилство, општинските совети за социјална заштита треба редовно да собираат и анализираат податоци од МВР, МТСП и здруженијата на граѓани кои се даватели на услуги, а наодите да ги инкорпорираат во социјалниот план на општината. Освен анализа на официјални статистички податоци, општинските совети за социјална заштита треба да спроведуваат социјални мапирања со цел детално утврдување на проблемите и потребите на жените жртви.
- ▶ Општините во Тиквешкиот регион да организираат и спроведат општи обуки за родово базирано и семејно насилство. Во обуките задолжително треба да бидат вклучени одговорните лица за социјална заштита и координаторите за еднакви можности, како и членовите на релевантните комисии во рамки на општинскиот совет.
- ▶ Општините во Тиквешкиот регион, да предвидат финансиска поддршка за обезбедување одржливост на регионалниот советувалишен центар за жени и деца жртви на родово базирано и семејно насилство и во 2023.
- ▶ Сите активности кои ќе ги предвидат во програмите за социјална заштита, а кои се поврзани со проблемот на насилство врз жени и семејно насилство да ги спроведуваат во соработка со женските граѓански организации, како и сите други релевантни институции на локално ниво (образовни и здравствени институции, полиција, медиуми итн..).
- ▶ Општините можат да развијат и заедничка програма за превенција и спречување на насилство врз жените и семејно насилство, како и да планираат заедничко финансирање и спроведување.

Користена литература

- Акцискиот план за спроведување на Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство на РМ 2018-2023, Министерство за труд и социјална политика , 2018, достапно на [линк](#);
- Закон за социјална заштита, Министерство за труд и социјална политика, 2019, достапно на [линк](#);
- Законот за спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство, Министерство за труд и социјална политика, 2021, достапно на [линк](#);
- Конвенција на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилството (Истанбулска конвенција), Совет на Европа, 2011, достапно на [линк](#);
- Национална мрежа против насилство врз жени и семејно насилство (2020), Базично истражување: постоечки сервиси за реинтеграција и рехабилитација на локално ниво во Р. Северна Македонија, достапно на [линк](#);
- Национална мрежа против насилство врз жени и семејно насилство (2020), Извештај за напредокот на Р. Северна Македонија при спроведувањето на Националниот акциски план за имплементација на Истанбулската Конвенција, достапно на [линк](#);
- Програмата за социјалната заштита за 2020 на Општина Кавадарци;
- Програмата за социјалната заштита за 2021 на Општина Кавадарци;
- Програмата за социјалната заштита за 2022 на Општина Кавадарци;
- Програмата за социјалната заштита за 2020 на Општина Неготино;
- Програмата за социјалната заштита за 2021 на Општина Неготино;
- Програмата за социјалната заштита за 2022 на Општина Неготино;
- Програмата за социјалната заштита за 2020 на Општина Демир Капија;
- Програмата за социјалната заштита за 2021 на Општина Демир Капија;
- Програмата за социјалната заштита за 2022 на Општина Демир Капија;

**Анализа на
состојбата и
обезбедување на
одржливи услуги за
помош и поддршка
на жени жртви на
родово базирано и
семејно насилство**

**Ноември
2022**